

АКАДЕМІЧНА ПРАВОВА НАУКА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Скрипнюк Олександр Васильович

*доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії
правових наук України, заслужений юрист України,
віцепрезидент Національної академії правових наук України,
директор Інституту держави і права імені В.М. Корецького
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

В умовах війни найголовнішим завданням юристів-науковців є правове забезпечення перемоги над ворогом. Особливого значення в цих умовах набувають проблеми: національної безпеки і оборони, захисту прав людини та її свобод, здійснення правоохоронної та судової діяльності, вирішення проблем, обумовлених війною у сфері економіки, соціального забезпечення та інших життєво важливих сферах. Розв'язання цих питань потребувало і потребує невідкладного організаційно-правового забезпечення. В умовах воєнного стану всі зусилля спрямовуються на реформування наукової сфери, посилення координації наукових досліджень між академічними установами та університетською наукою. Якщо ми кажемо про академічну юридичну науку то, насамперед, маємо на увазі наукові дослідження, які здійснюються в Національній академії наук України, зокрема в Інституті держави і права імені В.М. Корецького, Інституті економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова, Інституті правотворчості та науково-правових експертиз системи НАН України, Національній академії правових наук України та їх інститутах.

Насамперед була уточнена тематика фундаментальних та прикладних наукових досліджень, тем докторських та кандидатських дисертацій відповідно до нових запитів і завдань.

Якщо казати про Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, то в перші дні і місяці війни були підготовлені ряд документів для органів державної влади, зокрема: обґрунтована правова позиція щодо притягнення керівництва росії до кримінальної відповідальності за розв'язання агресії проти України та злочини проти людяності; підготовлені експертні висновки щодо незаконності проведення російською федерацією «спеціальної воєнної операції» на території України, щодо антиукраїнського проекту федерального закону «Про внесення змін до Федерального закону від 24.05.1999 «Про

державну політику Російської Федерації щодо співвітчизників за кордоном”»; текст проєкту заяви керівництва України щодо погрози Кремля про можливе застосування ядерної зброї проти України; розроблені пропозиції на запит Національної Ради з відновлення України від наслідків війни в частині реформування державного управління та інші матеріали. Було створено Центр досліджень воєнних злочинів та підготовлена для органів державної влади аналітична записка «Розслідування та правосуддя в сфері злочинів воєнної агресії та воєнних злочинів в Україні». Слід зазначити, що подібна науково-аналітична робота здійснюється і в інших юридичних академічних установах.

Протягом років широкомасштабного вторгнення росії Інститутом були проведені наукові полілоги, конференції, круглі столи та інші наукові заходи, присвячені державно-правовим проблемам розвитку України в умовах війни, зокрема: «Конституція України і правове регулювання у державі в умовах воєнного стану», «Право на захист держави», «Рашизм: сучасний варіант варварства (юридичні аспекти проблеми)», «Організаційно-правове забезпечення управлінської діяльності органів публічної влади в умовах воєнного стану», «Воєнні злочини: проблеми кримінально-правової кваліфікації, розслідування та правосуддя», «Юридична наука в умовах протидії іноземній військовій агресії: історія та сучасність», «Захист прав і законних інтересів людини, громадянина та держави в умовах збройної агресії проти України», «Правосуддя під час війни: проблеми розгляду корупційних та воєнних злочинів», «Адміністративне і фінансове законодавство як інструмент правового забезпечення діяльності органів виконавчої влади в умовах війни» та інші.

В умовах війни головним завданням наукових установ стало науково-правове забезпечення досягнення перемоги у війні та післявоєнна відбудова держави. Актуальними та перспективними напрямками наукових пошуків співробітників Інституту стали конституційно-правовий статус та обмеження прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах війни; конституційно-правовий механізм забезпечення правопорядку в умовах воєнного стану; особливості та проблеми функціонування органів публічної влади в умовах воєнного стану; конституційно-правове забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності в умовах війни; конституційно-правове регулювання післявоєнного відновлення України; сутність та природа феномену «правотворча діяльність», її значення у забезпеченні реформування найважливіших сфер життєдіяльності суспільства в умовах воєнного стану.

Особлива увага приділяється правовій допомозі органам державної влади України в умовах воєнного стану, забезпеченні правового та експертного супроводу реалізації стратегії боротьби та захисту української державності, визволення території України від ворога, забезпечення суверенітету, оборони та перемоги над агресором, після воєнної відбудови та розвитку України; питання кліматичної та продовольчої безпеки країни, спричиненими російською агресією проти України; організації та діяльності органів виконавчої влади в умовах війни, взаємодії військових адміністрацій з державними органами та відповідного правового забезпечення управлінської діяльності органів виконавчої влади, взаємодії всіх державних інституцій, спрямованої на перемогу у цій загарбницькій війні.

В межах цієї роботи, зокрема в Інституті держави і права НАН України, проводились дослідження: «Український конституціоналізм в умовах війни та повоєнного відновлення», «Принцип суверенітету у генезисі української державності XX століття», «Правові та політичні засади формування та розвитку української державності: історія, сучасність, перспективи», «Злочини в умовах війни в Україні: проблеми запобігання, криміналізації та реалізації кримінальної відповідальності», «Адміністративно-правове забезпечення функціонування органів виконавчої влади і фінансової сфери України у воєнний та повоєнний період»; «Історичний досвід становлення і розвитку академічних юридичних досліджень в умовах протидії іноземній військовій агресії та сучасність»; «Еколого-правові проблеми в зонах збройних конфліктів», «Захист прав дітей в умовах війни за міжнародним правом та національним законодавством України» «Проблеми правового регулювання цивільних відносин у повоєнній Україні» та інші.

За результатами цих досліджень були підготовлені та видані колективні та індивідуальні монографії: «Правотворення і правотворчість в умовах воєнного стану та миробудівництва», «Low in the conditions of war: issues of theory and practice», «Воєнні злочини: проблеми кваліфікації та призначення покарання», «Глобальні інформаційні, психологічні та гібридні війни: загрози та протидії», «Особливості міжнародно-правового захисту цивільного населення в сучасних збройних конфліктах» та інші.

Важливим в умовах широкомасштабної війни стала підготовка наукових, науково-аналітичних записок та доповідей для органів державної влади. За цей період їх було підготовлено більш п'ятнадцяти таких матеріалів. Найважливішими серед них є: «Підвищення ефективності протидії злочинам, що посягають на національну безпеку», «Розслідування та правосуддя в сфері злочинів воєнної

агресії та воєнних злочинів», «Вдосконалення кримінально-правової охорони державного суверенітету як частина державної політики у сфері протидії злочинності в умовах збройної агресії росії проти України», «Шляхи вдосконалення міжнародно-правового забезпечення продовольчої безпеки України та світу в умовах збройних конфліктів» та інші.

Другим напрямком науково-дослідницької роботи Інституту є правове забезпечення євроінтеграційного поступу України. Війна не призупинила євроатлантичний розвиток України, як і правову науку. Одним із шляхів інтеграції правової науки є впровадження тематики європейської та євроатлантичної інтеграції в тематику наукових досліджень, публікації наших науковців в європейських виданнях, участь здобувачів ступеня доктора філософії у програмах стажування, запровадження сертифікованих програм, вибіркових навчальних дисциплін, розробка програм підвищення кваліфікації для правознавців, фахівців з державного управління та політологів. В цьому контексті здійснювалися дослідження: «Адаптація законодавства до права Європейського Союзу в умовах повоєнного відновлення»; «Українська держава та міжнародне право: виклики війни, проблеми безпеки та перспективи розвитку»; «Концептуальні засади правотворчої діяльності в Україні: ресурсозабезпечення, новації та ризики»; «Правове регулювання аграрних та довкіллевих відносин в умовах подолання наслідків російської агресії та євроінтеграції України»; «Адаптація законодавства України до права ЄС у сфері цифровізації»; «Міжнародно-правові аспекти повоєнного відновлення України за підтримки Європейського Союзу»; «Справедливе суспільство: політико-правова парадигма в умовах європейської інтеграції України»; «Стратегічні пріоритети політико-правового розвитку України в контексті європейської інтеграції» та інші.

За роки широкомасштабної війни здійснено величезну роботу з реформування системи підготовки та атестації наукових кадрів. Оновлені основні напрямки наукових досліджень відповідно до викликів, що постали перед державою. В Інституті був запроваджений новий напрям наукових досліджень «Публічне адміністрування», переглянуті всі науково-дослідні теми, над якими працювали відділи та повністю оновлена тематика дисертаційних досліджень в галузях юридичних та політичних наук, міжнародного права та державного управління.

Системна і наполеглива робота по реформуванню наукової сфери дає свої позитивні результати. За наслідками державної атестації установи за останні п'ять років Інститут держави і права імені В.М.Корецького та Інститут економіко-правових досліджень імені В.К.Мамутова отримали найвищу оцінку серед установ НАН України

соціогуманітарного профілю – категорію «А», що відкриває можливість розширення фінансування цих установ, зміцнення їх матеріально-технічної бази.

Ще одним свідченням багатогранної співпраці наукових установ є поглиблення координації наукової діяльності в правовій сфері, посилення співпраці між Інститутом держави і права імені В.М. Корецького НАН України та НАПрН України. Стали системними організація та проведення спільних наукових форумів, видання наукової літератури. Завершується робота над виданням 20-ти томної Великої української юридичної енциклопедії.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-532-0-34>

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ДЛЯ СФЕРИ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Смерницький Дем'ян Вікторович

доктор юридичних наук, професор,

*завідувач відділу науково-методичної роботи лабораторії
науково-організаційного забезпечення судово-експертної діяльності,
Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний
центр Міністерства внутрішніх справ України
м. Київ, Україна*

Тригубенко Марина Володимирівна

*кандидат юридичних наук, старший дослідник,
старший науковий співробітник відділу спеціальної підготовки
та підвищення кваліфікації судових експертів лабораторії
науково-організаційного
забезпечення судово-експертної діяльності,
Державний науково-дослідний експертно-криміналістичний
центр Міністерства внутрішніх справ України
м. Київ, Україна*

Під час повномасштабної війни з росією однією із головних завдань нашої держави є виробництво відповідного сучасного озброєння та його ремонт. Якість робіт з розробки озброєння забезпечується дотримання вимог стандартів, технічних умов та кодексів усталеної практики в яких встановлюються певні норми до засобів військової техніки, його виробництва та експлуатації. Крім того, Україна, прагнучи стати членом НАТО, повинна розробляти стандарти